

VZPON TOMA ČESNA V JUŽNI LOTSEJEVI STENI

PLEZANJE PO ROBU

DUŠICA KUNAVER

V zadnjem času se napadi na Slovensko smer v južni Lotsejevi steni v tujini stopnjujejo in dobivajo svoj odmev tudi v domačem tisku.

V poplavi člankov o Lotseju v tujih časopisih in revijah je morda najboljše pregled dogajanj okrog Česnovega vzpona izpod peresa **Gregga Childa** na 14 straneh v februarški številki revije Climbing. Članek navaja citate in objave izjav, stališča za in proti in prislukne takemu in drugačnemu mišljenju o Tomovem vzponu. Napisala sem odgovor na ta Childov članek in ga poslala reviji Climbing. V svojem članku Climbingu sem poskušala biti čim manj obremenilna do domačih razmer v zvezi z Lotsejem, za slovenski prostor pa bi želela napisati nekaj misli v razmišljanje.

Tri leta sem upala, da mi bo uspelo molčati v zvezi z Lotsejem, a ni mi uspelo. Preveč let svojega življenja sem preživela ob prisotnosti Lotsejeve stene, da bi danes mogla molče stati ob strani ob vsem, kar se okrog te stene dogaja.

AVTOPORTRET Z 8000 METROV

V Childovem članku najdemo nekak pregled čez dogodke. Prvi del svojega članka je avtor namenil opisu Tomove poti do Lotseja. Naštevava njegove številne zimske in letne vzpone in predvsem soliranja v evropskih in azijskih stenah. Sledi opis vzpona v južni Lotsejevi steni. Child v dobesednem citatu poda Tomov opis zadnjih 250 metrov vzpona proti vrhu, od tam naprej, kjer se je končal vzpon naših alpinistov leta 1981. Citat je vzet iz American Alpine Journala.

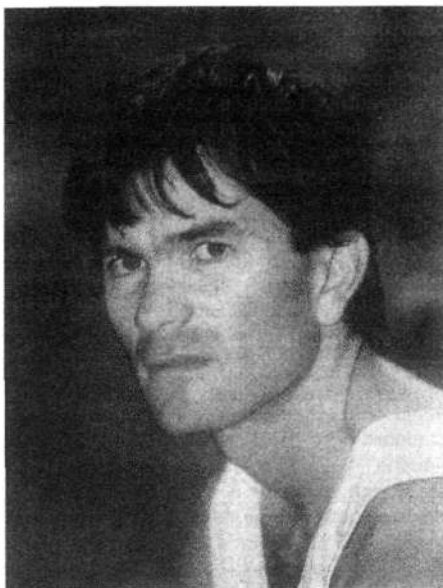
Child nato sledi kronologiji primera Lotse:

Vse se je začelo v planinskih kočah in gostilnah v Chamonixu že takoj po Tomovem povratku.

Eden od najglasnejših obtoževalcev Tomovega vzpona je francoski alpinist **Ivano Ghirardini**.

Ta je ogorčen nad sponzorskimi podporami alpinizmu nasploh, **Toma Česna** pa obtožuje, da je vstopil v Lotse zaradi materialnega dobička.

Na kakšen način lahko Ghirardini to svojo trditev dokaže? Kako je lahko materialni dobiček motiv za vstop v 3300 metrov visoko »pošast«, kot je **Riccardo Cassin** imenoval južno Lotsejevo steno? Od leta 1973 do 1990 je bila ta stena oder svetovne alpinistične elite. Zakaj je nista premagala denar in sponzorji? Ghirardini tudi zatrjuje, da ne bo verjel v Česnov vzpon, dokler ne vidi fotografij:

Tomo Česen

»Brez natančnih fotografij (closeups), ki ga prikazujejo na višini med 8000 metri in vrhom, mu ne verjamem!«

Ima Ghirardini v mislih avtoportret na višini nad 8000 metrov? Je sam kdaj to poskušal narediti? Imajo vsi himalajski solisti foto dokaze v skladu z Ghirardinijevimi merili?

Ima **Reinhold Messner** štirinajst posnetkov z vrhov? Ima **Viki Grošelj** deset svojih portretov z vrhov? — Pri tem nihče ne dvomi v te njune vzpone!

Pogovarjala sem se z našim vrhunskim alpinistom **Vanjo Matijevcem**, ki je v navezi s **Frančkom Knezom** dosegel rob Lotsejeve stene leta 1981. Po 65 dneh, ki so jih plezalci preživeli v steni, sta Franček in Vanja zmogla 24 ur neprekinjenega plezanja v višini nad 8000 metrov, skoraj ves čas brez dodatnega kisika, preživela sta dva padca, izgubila enega od dveh radijev . . . Tu so Vanjeve besede:

»Nisva mislila na fotografiranje, na nič nisva mislila, nisva mislila na način, kot mislimo v dolini. Živela sva na drugem svetu.

Verjamem, da je Tomo preplezal južno steno Lotseja. Dokler imamo njegovo besedo in nimamo nobenega materialnega dokaza proti njemu, verjamem njegovi besedi.

Če bi Tomo hotel biti lažnivec, prav gotovo ne bi bil tako zelo nespreten lažnivec. Na primer, lahko bi rekel, da je bil na vrhu ponoči in izognil bi se vsem vprašanjem o fotografijah.

Eden od vzrokov, da verjamem v njegov vzpon, je tudi dejstvo, da je svojo smer posvetil našemu učitelju in vodji **Alešu Kunaverju**. Tega ne bi bil nikdar naredil, če ne bi bil na vrhu Lotseja.«

ZGODBA DVEH DIAPOZITIVOV

V Childovem članku beremo tudi stališča francoskih alpinistov **Christopherja Profita**, **Pierra Beghina** in drugih plezalcev, ki zagovarjajo Česnov Lotse in verjamejo, da je »eno od zlatih pravil alpinizma spoštovanje besede«.

»Želel bi vedeti,« beremo Beghinove besede, »kdo je videl **Hermannu Buhla** na vrhu Nanga Parbata in kdo Reinholda Messnerja na Everestu, potem ko je preplezal severno steno.«

Žal najdemo danes **Reinholda Messnerja** med oboževalci Tomovega vzpona. Messner v časopisih po Evropi objavlja svoje »občutke, da je nekaj narobe«, ker je ob Tomovem predavanju na Dunaju izsledil »čudne nedoslednosti«. Ko pa Messner začne naštevati te »čudne nedoslednosti«, človek ugotovi, da Messnerjeve pripombe nimajo nobene teže kot dokazno gradivo proti Tomu. Messner meni, da »tistih skal« pod vrhom Lotseja ni mogoče preplezati brez varovanja — Messner pa »tistih skal« ni videl, niti ni nikdar plezal skupaj s To-

mom in zato njegovih plezalskih sposobnosti ne pozna.

Greg Child velik del svojega članka posveča zgodbi dveh diapozitivov Vikija Grošlja.

Natančno sem preučila celoten Childov članek in si izpisala vse obtožbe za in proti Tomovemu vzponu, a nobena, prav nobena ne vsebuje stvarnega dokaza proti Tomu Česnu, povsod, predvsem pa v foto zgodbi, beremo le to, kaj je ona rekla in kaj je on rekel in kaj je rekel ta in kaj je rekel oni.

Čudno je, da prav isti ljudje, ki se ne zadovoljijo s Tomovo besedo, da je bil na vrhu Lotseja, proti njemu ne razpolagajo z ničemer drugim razen z besedami. Pri tem Tomove besede eni novinarji objavljajo v eni verziji, drugi v drugi, časopisi med seboj včasih citate prepisujejo dobesedno, včasih prikrojeno, včasih pa povsem nasprotujoče. V amerškem Climbingu, na primer, beremo Tomovo trditev, da na Dunaju ni rekel, da se je aklimatiziral v Tibetu, v slovenski Ekipi v letošnji aprilski številki pa beremo, da je Tomo rekel, da se je aklimatiziral v Tibetu.

Zakaj imajo besede oboževalcev večjo težo od besede človeka, ki je zmogel najtežjo steno sveta? Je stvar v količini besed? Tomo Česen je prav zares manj zgovoren kot njegovi ob-

namesto komentarja

POTI DO CILJEV

Ali so vse dejavnosti, ki jih ima pod okriljem slovenska planinska organizacija, enakovredno in v skladu z željami in zanimanjem njenega članstva primerno vrednotene in torej deležne ustrezne denarne podpore?

"Nikakor!" bi v en glas zelo glasno zakričali predstavniki malone vseh teh dejavnosti; po svojem najglobljem prepričanju so deležni bistveno premajhne pozornosti in torej denarne podpore tako alpinisti kot markacisti, tako planinski izletniki kot gorski reševalci, tako urejevalci potov kot planinski gospodarstveniki v najširšem smislu besede, tako jamarji, kolikor jih je še pod streho planincev, kot izobraževalci, da o kulturnikih in športnih plezalcih sploh ne govorimo.

Menda je bilo tako od nekdaj in ker so se nekatere dejavnosti pod dežnikom planincev čutile le preveč odrinjene, so sklenile pot nadaljevati po svoje kot samostojne organizacije: Naprej so šli čisto na svoje jamarji, potem smučarji, nato je kazalo, da se bodo od "navadnih" planincev ločili alpinisti, zatem je včasih že kazalo, da bodo po-

stali svoja organizacija gorski reševalci, zadnje čase so skorajda nastale proceduralne težave, ko planinska organizacija ni prav vedela, kako naj včlani organizacijo gorskih vodnikov, ki jih je sama vzgojila, na vsaj enem od sestankov je bila izražena odločna zahteva nekaterih, da se športni plezalci, ki s planinstvom tako in tako nimajo več prave zveze, saj se udejstvujejo večidel na umetnih plezalnih stenah in pod varno zidano streho, osamosvojjijo in postanejo samostojna organizacija.

Še več: celo nekatera slovenska planinska društva zadnja leta glasno govorijo o tem, da bi ustanovila drugo planinsko organizacijo, ker v sedanji menda nimajo pravih možnosti za enakopravno delo in ker ni menda predvsem nikoli upoštevan njihov glas.

Ko po starih dokumentih spremljamo razvoj slovenske in drugih alpskih planinskih organizacij, vidimo, da so bile v njihovih zgodovinah takšne razprave kar pogoste, nekatere pa so se spremenile v dejanja in so nekatere dejavnosti ali društva zares postala samostojne organizacije. Tako bo verjetno tudi zdaj: težiti je resda treba k zglednem sodelovanju in dogovarjanju, če pa to ni več mogoče, naj različne poti vodijo do idealnih ciljev.

Marjan Raztresen

toževalci, ki jim, kot kaže, nikdar ne zmanjka besed, kombinacij, razpihovanj, namigovanj, predpostavk, ugibanj . . .

SPOMINI NA VREME

Navajam primer, kako Tomu Česnu med drugim oporekajo tudi zimski solo v Alpski trilogiji (Eiger-Matterhorn-Jorassi).

Ivano Ghirardini v reviji »Rivista della montagna« piše: »Če sledimo uram, ko je plezal, kakor sam trdi, se njegova nočna plezarija in vremensko poročilo za tisti dan niti malo ne ujemata. Po vremenskem poročilu naj bi se vreme poslabšalo ob polnoči, ko je bil Česen, tako sam pravi, še v steni.« (Povzeto po slovenski reviji Ekipa).

Vse kaže, da se plezalec v prihodnosti v steni ne bo več smel koncentrirati na steno, ampak bo moral opazovati vreme in paziti, da še po sedmih letih ne bo pozabil, kakšno je bilo nebo ob posameznih urah dneva in noči v času njegovega vzpona. Če ne bo ravnal tako, se mu utegne zgoditi tako kot Tomu Česnu. Leta 1993 so ga spraševali o smeri v Eigerju, ki jo je plezal leta 1986. Ob pogovoru z novinarji se v tistem trenutku ni mogel natančno spomniti, ob kateri uri se je pred sedmimi leti poslabšalo vreme. Ko so potem njegove besede primerjali z arhivskimi zapisi vremenskih poročil, so ga »ujeli na laži« in po vsem svetu raznesli novico, da je Tomo o svojem vzponu v Eigerju lagal, ne glede na to, da Tomo trdi, da ga je v steni videl sam Ivano Ghirardini iz helikopterja.

Greg Child v svoj članek vključuje tudi poročilo **Adamsa Carterja** v American Alpine Journalu. Ta je leta 1993 priobčil dobro novico za Toma Česna. Urednik Adams Carter je objavil pismo, ki ga je dobil od **Wallyja Berga**, ki je s prijateljem **Scottom Fischerjem** stal na vrhu Lotseja mesec dni po Česnovem vzponu.

Po pogovoru z gospo **Hawley** v Katmanduju je Berg pisal: »Bila sva prepričana, da je Česen glede na njegov opis vrha bil tam. Med drugim je videl oranžno kisikovo bombo na majhni polici.«

Messner je temu ugovarjal: »Doslej je bilo 50 obiskovalcev vrha Lotseja. Česen je lahko vprašal katerega od njih, kaj je na vrhu. Zakaj ni fotografiral oranžne steklenice?«

Kje je tisti obiskovalec Lotseja, ki naj bi Tomu opisal vrh? Bi fotografija oranžne steklenice, zakopane v sneg in meglo, bila dokaz za vrh Lotseja?

POGOVOR Z GOSPO HAWLEY

Greg Child nadaljuje svoj članek v zvezi z razgovorom med Hawleyevo, Bergom in Fischerjem: ». . . niti Fischer, niti Berg, niti gospa Hawley si niso zapisali tega pogovora in danes je

njihov spomin meglen. Fischer se ne spominja več, da bi videl oranžno steklenico . . . , a Berg vztraja pri svoji prvotni trditvi in pravi, da je tedaj, ko je odšel od pogovora z gospo Hawley, imel občutek, da je potrdila Česnov vzpon.«

Leta 1972 sem bila z možem Alešem na obisku pri gospe Hawley v Katmanduju. Spominjam se, da je gospa Hawley ves čas držala svinčnik v rokah in si tudi, medtem ko smo pili čaj, zapisovala vsako pomembnejšo misel. Ne verjamem, da je vestna himalajska kronistka sprejela svoje navade.

Še enkrat sem prebrala Ravniharjevo knjigo »Katedrala Lotse — izpolnjena želja«. **Tomaz Ravnihar** in dr. **Jani Kokalj** sta sedela pri sosednji mizi, medtem ko se je gospa Hawley kake tri ure pogovarjala s Tomom. Na strani 87 v svoji knjigi Ravnihar piše: »Tomo hitro in jasno odgovarja na zastavljena vprašanja, saj je navajen še hujših, še bolj nenavadnih želja korejskega novinarja. Gospa si zapisuje vse potankosti in popiše goro papirja, precej več kot kasneje napiše Tomo o svojem vzponu po južni steni Lotseja.«

Naša novinarka **Marjetka Keršič Svetel** se je lani jeseni dolgo pogovarjala z gospo Hawley v Katmanduju. O vzponu Toma Česna v Lotseju je gospa Hawley dejala v kamero: »Govorila sem z njim nedolgo potem, ko je opravil vzpon. Prišel je v mojo pisarno in imela sva dolg pogovor. Srečala sem ga že leto poprej, ko je preplezal Džanu.

Podal je zelo izčrpen opis okoliščin in podviga, zelo jasen in lahko razumljiv. Verjela sem njegovi razlagi, zakaj ni sestopil po normalni smeri, zakaj je sestopil po smeri vzpona. Jasno je, da je to izjemen alpinist in nobenega razloga ni, da ne bi verjeli, da je sposoben storiti kaj takega. V njegovem primeru to lahko verjamemo.

Nekaj dni pozneje sem govorila z Američanom, ki je bil na vrhu Lotseja — vsaj on je tako zatrnil — po normalnem pristopu, po zahodni steni. Na misel mi je prišel opis zadnjega dela vzpona, ki ga je opravil Tomo. Zdaj se ne spomnim vseh podrobnosti, toda takrat sem se spomnila nekaterih podrobnosti in o njih sem govorila s tem Američanom, Wallyjem Bergom. Wally je neskončno občudoval Česnov uspeh v južni steni. Česnovi opisni so se ujemale s tem, kar je Američan tam ravnokar videl.«

SESTAVNI DEL SLOVENSKEGA MOŠTVA

V nadaljnjem pogovoru je gospa Hawley med drugimi dejala: »Vem, da so primeri, ko so zelo dvomili o ljudeh, če so res opravili vzpon. Zanimali so njihove trditve, pa se je potlej pokazalo, da so bile resnične.« Gospa Hawley je omenila primer Novozelandske **Lydie Brady** pred sedmimi leti. Bradyjeva je trdila, da je bila na

Everestu, a vodstvo odprave je to zanikalo — toda vodstvo ni bilo na gori, ko je ona plezala. Izkazalo se je, da je Lydia govorila resnico.

Ob koncu pogovora z Marjetko Keršič Svetel je gospa Hawley odgovorila na njeno vprašanje, kaj meni o slovenskih plezalcih: »V Sloveniji imate mnogo zelo dobrih alpinistov, že desetletja jih imate. Poznala sem kar dobro Aleša Kunaverja. Bil je alpinist, ki se ti vtisne v spomin. Imate mladi rod plezalcev, ki prihaja. Opravljajo dobre vzpone, kar je krasno. Nekateri narodi so se nekako pogreznili, ničesar pionirskega ne počno v Himalaji, vi Slovenci pa ste še zmeraj na čelu.«

Tomo Česen torej ni kak osamljen meteor, ampak sestavni del slovenskega vrhunškega alpinističnega dogajanja.

Žalostno je, da si sami rušimo svoje mesto na svetovni alpinistični lestvici. Vendar: če bodo v obtožbah proti Tomu Česnu tuji in domači obtoževalci želeli uspeti, bodo vsekakor morali zbrati bolj prepričljive dokaze, kot so jih zbrali doslej.

V dokaz, da Tomo Česen ni bil na vrhu Lotseja, je doslej na voljo le neskončno mnogo besed, kaj je ta ali oni rekel, da je »možno«, »verjetno«, »ni verjetno«, kaj se komu »zdi«, kaj »si ni mogoče predstavljati«, kaj kdo »meni«, kaj »sumi« (citati iz članka Grega Childa).

ISKALCI RESNICE

Tomo Česen je po povratku z Lotseja padel v medijski stroj. Naredil je nekaj napak in z njimi pokazal, da bolje obvlada nevarnosti, ki prihajajo z višav, kot tiste, ki prihajajo z nižav. Kljub vsemu se je brez poškodb izvlekel iz tega medijskega stroja. Ostal je isti Tomo Česen, ista oseba, kot je bil pred Lotsejem. Ne spušča se več v vrtljak besed okrog sebe. Zakaj pa naj bi se? Za dobrim konjem se vedno praši!

Vsekakor je Tomo naredil eno napako:

Medtem ko je s svojim dejanjem stopal v prihodnost, je gledal nazaj v preteklost. Verjel je, da njegova beseda zadostuje kot dokaz, da je bil na vrhu. »Ničesar ne bom dokazoval nikomur« (iz Ravniharjeve knjige), je dejal svojim prijateljem v bazi, preden je odšel na svojo navpično pot. Pozabil je na dejstvo, da je komercializacija naše dobe nezadržna na pohodu in da stopa tudi v gore.

Tomo je pač posebej svoje vrste, vendar vedno je in vedno bo veljalo pravilo, da izjemna dejanja zmorejo le tisti posamezniki, ki niso ukrojeni po standardnih kalupih.

Tomovo dejanje v Lotsejevi steni je danes izpostavljeno domačim in tujim »iskalcem resnice«. Ti se zanimajo za vse podrobnosti o Tomovih vzponih (zanima jih celo vreme v Eigerju pred sedmimi leti), ne zanima pa jih zvedeti, zakaj se je vendar vse začelo v Tomovi domo-

vini — in na tako zahrbtnen način. Zakaj je vprašanje diapozitivov prišlo v slovensko javnost preko anonimnega neznanca? Tega še danes ne vemo.

»Prihodnost bo pokazala,« trdi Tomo Česen. Prihodnost bo to, upamo, pokazala, vendar do tedaj ne moremo stati ob strani in poslušati nedokazane in nedokazljive obtožbe na račun enega od največjih dejanj v zgodovini gorā.

Ob istih dejstvih se pač vsakdo od nas opredeljuje po svoje, vendar slovenska planinska javnost mora zavzeti neko stališče, saj si tujina molk v domovini Toma Česna razlaga po svoje.

DOGODKI BREZ DOKAZOV

Na eni strani stoji Tomo Česen s svojo besedo, da je preplezal južno Lotsejevo steno do vrha gore. Dokazno gradivo, da je bil sposoben takega dejanja, je njegov plezalski opus pred vstopom v Lotse. To so solo vzponi: triglavska Sfinga (vse tri klasične smeri v enem dnevu), Travnik, Šite, Široka peč; Grandes Jorasses, Walker (6 ur); Linceul (4 ure), No Siesta (14 ur), Dru (7 ur), Matterhorn (10 ur); Jalung Kang, Broad Peak (17 ur), Džanu (23 ur), Lotse (45 ur) in najnovejša smer nad Bohinjsko Belo (nekaj minut), s katero je Česen ponovno potrdil plezalske sposobnosti svetovnih razsežnosti.

Česnova Ženska za nagrado

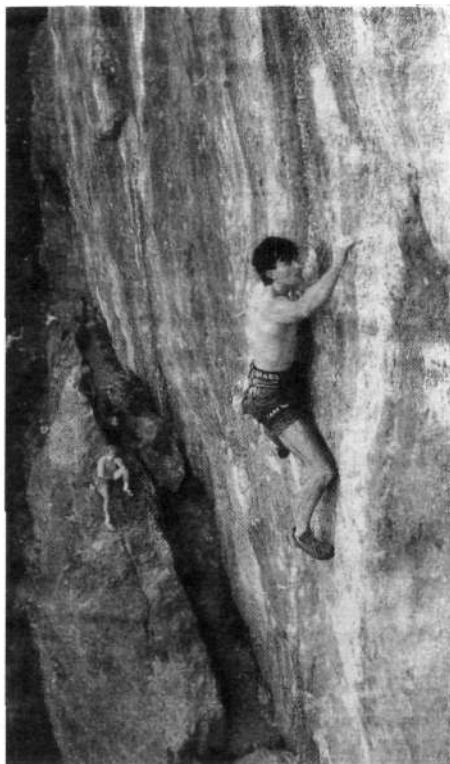
V skupinicah plezalcev je skoraj šepetaje tu in tam padla le kakšna beseda. A tudi če bi bila izgovorjena bolj glasno, ne bi motila. **Tomo Česen** si je nadel slušalke. Poslušal je glasbo **Paula McCartneya**. Zadnje osredotočenje pred vstopom v nekaj manj kot 30 metrov visoko previsno smer v steni nad Bohinjsko Belo.

To so bile zadnje tri minute tri leta trajajočih priprav na plezalsko dejanje, kakršnega doslej pri nas še ni bilo, v svetu pa doslej le pet.

Še preden se je vrhunski kranjski plezalec predal glasbi, ki ga je vodila v steno, je že kazalo, da se bo moral solo plezati brez varovanja v smeri Ženska za nagrado spet odpovedati. Proti steni je gnalo grozeč oblak, silile so se že prve kaplje, vendar se ni ulilo. Stena je ostala suha.

Že lani je Česnu dež preprečil načrte v Ženski za nagrado, letos pa je moral soliranje v tej smeri spet prelagati, ker je šel snemavec **Matjaž Fištrovec** po nujnih opravkih na Češko. V sredo, 13. julija letos, se je naposled izteklo vse po načrtih.

V šestih minutah, še nekaj sekund prej, je bil 34-letni Tomo Česen zmagovalec. Tistih nekaj

Tomo Česen v smeri Ženska za nagrado

Foto: Marko Prezeli

minut plezanja v steni je bil en sam tekoč gib. »Če ne gre tekoče, nimaš kaj pričakovati,« je pozneje povedal Česen. Tako tekoče je bilo videti, da se je nepoznavalca ta vrhunska plezalska predstava zdela skoraj preprosta.

Ko se je Česen z zadnjim gibom dotaknil konca smeri, je zadonel z vrha stene zmagovit krik: »Je!« Dolgoletne želje so se uresničile. Solo brez varovanja v smeri z oceno 8a ali IX+/X—, Še preden se je Česen spustil po previsni steni navzdol, je znani slovenski alpinist iz Bohinjske Bele **Marjan Manfreda Marjon**, ki je bil do tedaj redkobeseden, menil: »Za to reč moraš biti popolnoma psihično pripravljen. Tehnično je pri nas še kdo sposoben tega. Toda tu ni nobenega varovanja, nobene mreže pod steno.« Marjon je hotel povedati, da se tak poskus konča samo na dva načina — uspešno ali . . .

Ko so plezalci pod steno nad Bohinjsko Belo, ki postaja čedalje bolj znana tudi v tujini, Česnu krepko segali v roke po vrhunskem dosežku, so njegove besede dokazovale, da ni šel v tveganje.

»Temeljito sem se pripravljval. V zadnjih treh letih sem stopnjeval solo vzpone, lahke smeri pa sem začel že pri sedemnajstih letih. Kdor se tega loteva od danes do jutri, pa veliko tvega. Znal sem se popolnoma osredotočiti. Ostati

Naš problem je torej, ali lahko brez dokaza verjamemo, da je bil ta plezalec — ki je bil pred vstopom v Lotse po oceni Mednarodne alpinistične zveze ocenjen kot »najboljši alpinist sveta« — sposoben največjega alpinističnega dejanja v dosedanji zgodovini Himalaje.

Če tega ne verjamemo, moramo pač verjeti, da Tomo ni preplezal Lotsejeve južne stene. V tem primeru moramo verjeti v vse zgodbe o dveh diapozitivih, ki naj bi jih po povsem nedokazanem mnenju menda Tomo uporabil kot dokazno gradivo za svoj vzpon;

- brez dokaza moramo verjeti vse, kar je **Cveta Grošel** povedala domačim in tujim novinarjem o predaji teh diasov Česnu;
- brez dokaza moramo verjeti vse, kar je o prevzemu teh diasov od Česna novinarjem povedala urednica Vertikalna **Dominique Vulliamy**;
- brez dokaza moramo verjeti, da sta bila dva Grošijeva diapozitiva v Vertikalu objavljena s Česnovim sodelovanjem, čeprav sta bila oba objavljena napačno obrnjena — zamenjano levo-desno. Tomo bi jih prav gotovo pravilno obrnil! Poleg tega nobeden od objavljenih diapozitivov nima Česnovih besed v podpisu. Tudi najpomembnejši diapozitiv, tisti, ki prikazuje pogled v Zahodno globel, prinaša urednikov, ne Česnov komentar! Ta se glasi: »Na vrhu je Tomo imel ravno dovolj časa, da je fotografiral Zahodno globel Everesta, da bi dokazal svoj vzpon«;

moraš miren. Če nisi miren, mišice otrde,« je pripovedoval plezalec z najvidnejšim dosežkom pri nas.

Na normalen način je Tomo Česen Žensko za nagrado splezal že zdavnaj, kot pravi sam. »Pred vzponom sem šel le malo pogledat, da dobim gibe v roke,« je pripovedoval Česen o zadnjih pripravah na veliko dejanje. »V torek sem soliral osmico in devetico. Pri osmici nisem bil dovolj sproščen, pri devetici pa bistveno bolj, med plezanjem v sredo, trinajstega, pa sploh. Ocena Ženske za nagrado pa pri solo vzponu ne pove vsega. Ključno mesto smeri je dokaj visoko, skoraj pri vrhu. Zato ni nobene šale.«

Tomo Česen je tisto sredo, trinajstega julija letos, v steni nad Bohinjsko Belo postal prvi plezalec na svetu, ki se je povzpel na osemisočak in splezal še desetico. Po Lotseju se je Tomo Česen začel vse bolj ukvarjati s športnim plezanjem. Njegov seznam solo vzponov v Bohinjski Beli, Dovžanovi soteski in Red Rocksu v ZDA je dolg, zadnji pred rekordnim nad Bohinjsko Belo je bil sedemnajsti, vse pa je kronal z osemnajstim, Žensko za nagrado, vzponom, ki ga je kot naročen nagradil tudi popoldanski zvon iz bližnje cerkve.

Jože Dekleva

373

- verjeti moramo v Messnerjeve »občutke, da je nekaj narobe«. Glede diapozitivov Messner meni, da Česen razpolaga z diapozitivi, ki jih je posnel leta 1989 na Lotse Šaru;

- podpreti moramo Ghiardinijevo zahtevo po avtoportretih v višini nad 8000 metrov in biti soglasni z njegovo obtožbo, da je Tomo šel v Lotse po — denar;

- strinjati se moramo z Grošljevimi sumom, da tudi drugi Česnovi diapozitivi niso Česnovi;

- verjeti moramo, da Viki Grošelj tri leta ni vedel za objavo svojih diapozitivov — Gregu Childu je to objasn timerazlago, da Slovenci beremo le angleške in nemške alpinistične revije in ne francoskih;

- verjeti moramo, da je za objavo svojih diapozitivov Viki zvedel 24 ur potem, ko je Česen na TV izrekel svoje stališče, da zbiranje osemti-sočakov v Himalaji ni nič več novega;

- lahko verjamemo tudi v drugo verzijo, da je Vikiju prišel v roke tri leta star izvod Vertikala na razstavi v Smeltu pol leta prej — jeseni 1992. Vsekakor je v 24 urah po sporni TV oddaji Viki ukrepal »v skladu s svojo vestjo in dolžnostjo do planinske organizacije«. Planinski zvezi je napisal pismo, tujim časopisnim agencijam pa je poslal pisanje, ki ga Greg Child imenuje »dosje«. Ta dosje je v tujem tisku sprožil vihar;

- verjeti moramo, da je v času treh ur, kolikor je Vikijevo pismo na Planinski zvezi ležalo v nekem predalu, mimo poslopja prikoral neznanec, ukradel to pismo in ga predal medijem.

Na koncu vsega pa moramo verjeti, da je Tomo tisti, ki je lažnivec, čeprav nam zdrava pamet govori, da bi resnični lažnivec in načrtovana laž zelo drugače ukrepala kot Tomo, ki očitno ne zna voziti slaloma.

KAJ PA PZS?

Morda stvari poenostavljam, a ne preostane mi drugega. V domačem in tujem tisku sem prebrala toliko besed o Lotseju, da jih ne morem obvladati, zato sem jih preprosto odštela in ostala le pri dejstvih — ta pa so, kot vidimo, zelo nazorna.

Sedaj, ko je smer v južni Lotsejevi steni, ki jo je Tomo posvetil spominu mojega moža Aleša, v veliki nevarnosti pred domačimi in tujimi napadi, sem se odločila, da posežem v dogajanja na domačem in tujem bojišču.

Tomu Česnu njegovega vzpona v Lotsejevi steni nihče ne more vzeti, čeprav kanonada besed poskuša brisati njegove sledove v tej steni.

Nerazumljivo je, da naši alpinisti sedaj pričakujejo, da bo »Tomo kaj ukrenil«. Tomo je svoje naredil. Preplezal je Lotsejevo steno, napisal knjigo, pomagal pri izdelavi filma in pre-

daval doma in v tujini. Kar pa zadeva Grošljeve diapozitive, je tisti del krivde, ki ga pri zadevi resnično nosi, priznal. Na Childovo vprašanje, zakaj tri leta ni opozoril Vertikala, da objavljene fotografije niso njegove, je odgovoril: »To je bila moja napaka«.

Sedaj Tomo ni na potezi. Spregovoriti mora nekdo v imenu slovenske planinske srenje. Zakaj pustimo besedo peščici tujih in domačih posameznikov, da danes brez omejitve sodijo o največjem alpinističnem dejanju? Tujina je dobila neomejen prostor za napade na Lotse, še posebno sedaj, ko se je tudi Tomo umaknil, in po vseh bridkih izkušnjah, ki jih je imel s tiskom, noče več reagirati.

IN DUBIO PRO REO

Napadi iz tujine na Tomovo smer v Lotseju dokazujejo, da je na zahodu mnogo alpinistov, ki jim ni vseeno, da vse tri najtežje prvenstvene smeri ki vodijo na »tretji zemeljski tečaj« Makalu-Everest-Lotse, pripadajo malemu narodu, ki se je tako pozno pojavil v Himalaji — šestdeset let pozneje kot večina »himalajskih« narodov. Tujina si zato prizadeva, da bi tej slovenski trilogiji vzeli Lotse. Napadi tujega tiska na Česnovo smer v Lotseju so zato razumljivi, podpora tem napadom in molk v domovini pa sta nerazumljiva.

Medtem ko grmi iz tujine, ko Ivano Ghirardini celo zahteva, da bi zadevo vzela v roke slovenska policija, ne slišimo doma nobenega odmeva. Morda bi kak planinec-pravnik ob napadih na Česnovo dejanje v Lotseju lahko odgovoril z motom pravniške vede: In dubio pro reo (V primeru dvoma bodi na strani obtoženca). Morda bi tujino in domovino opozoril na eno od osnovnih civilizacijskih pridobitev: vsakdo je nedolžen, dokler mu ni bila dokazana krivda. Tomu Česnu ni bila dokazana nobena krivda. Vse, kar je zakrivil, je bilo to, da je izpostavil svoje življenje v ledeni, plazoviti steni in s svojo smerjo v njej zaključil nečloveške napore naših vrhunskih alpinistov v letu 1981 in izpolnil sanje njihovega vodje. Tridesetletna prizadevanja slovenskega alpinizma v Lotsejevi steni so s Česnovo smerjo dobila svojo potrditev.

Kdo hoče to dejanje izničiti? Nesporno dejstvo je, da so se stvari zamotale na domačih tleh. Tu se morajo tudi odmotati. Tako velikega dejanja pač ne moreta iz slovenske in svetovne alpinistične zgodovine izbrisati dva diapozitiva, ki sama na sebi s samim vzponom pravzaprav nimata nobene zveze.

Septembra in vsaj polovico oktobra bodo »modne« planinske poti okoli »modnih« visokih gor obljubene kot sredi poletja. Toda ali je treba iti ravno na te poti in ravno na te gore, ko na številne druge nič manj lepe slovenske vrhove peljejo osamljene poti, po katerih gre letno le nekaj deset planincev?